

"Trønderbrevet", Melhus i red. ~~av~~ Gerdt Sveraa

Anmeldelse
av

"Årbok for
Gauldalen"

1992

Sagagubbene på Hov

Enlid legger ikke fingrene imellom i enkelte av sine bispebeskrivelser. Det gjør ikke Eystein Eggen i sin artikkel Litt om Hov i Ålen heller, der han kommer inn på den høvding-verdighet enkelte mente de hadde rett til gjennom arv og mektighet i bygdesamfunnet. Eggens funderinger og konklusjoner om hvordan Hov-garden med tilhørende herligheter - opp mot Aursunden, Rien og Langen, inn til Helagsfjellet i Hårjedalen og til nedafor Eggafossen i Haltdalen slik at de også hadde laksrett i Gaula - lå nærmest som en "kongsgarden i eventyret", både avsides og sentralt. Eggen opplyser at Ålen på 1600-tallet var den fremste odelsbygda i Trøndelag, med hele 60 prosent jord i bondeie. Og storparten av dette igjen tilhørte Hov. Når en da vet at det i store innheredsbygder kunne være ned til bare 4-5 odelsgårder, gir dette dimensjoner. "Før kobberverket kom, må Ålen har vært bemerkelsesverdig gammeldags", skriver Eggen, som mener historien om Ålen er historien om Hov.

Forandringene i Ålen kom med bergverksdrifta på Røros og smeltehytta i Ålen, med folketilvandring av alt fra utenlandske ekspenter til hyttearbeidere og lutfattige lasskjørere i malmvegen mellom Røros og Trondheim. Det var til Hov Falkberget lot Kiempen komme med nyfødte An-Magrit da mor hennes gikk i fossen i håp om livberging for ungen. De hadde alltid en mjølkeskvett å avse på Hov, kvegskattelistene for 1657 viser at garden vinterforet 102 kyr og hester og et tilsvarende antall sauer og gei-

ter. Hva annet kunne da oxen til An-Magritt hete enn Hovi-stuten?

Eggen er også inne på hvorfor både bygdebokforfatteren Anders Reitan og mange andre har "gått som katta rundt grøten" når det gjelder folket på Hov, mens Falkberget bruker dem som modeller for sjølvbyrge, ja kaute og stundom hardhjertede menn og kvinner. "Her hadde de gått som høvdinger i dalen. Ordene deres var lov for alle", skriver Falkberget. Ikke rart det da ble konflikter når ei ny tid kom, og Eggen fører det fram til mellomkrigstidas 1. mai-slagord i Ålen "Bønder og bønders barn skal skytes og slusken styre rike og land". Og med Hov-folkets reaksjon på det igjen - Oppigard Hov ble under krigen det sterkeste NS-miljø i hele Gauldalen, forteller Eggen, og opplyser i en fotnote at familien hadde rundt 20 innskrevne NS-medlemmer, og med uinskrevne tilhengere ble tallet over 30. Det er første gang vi i ei historielagsårbok her i Trøndelag har lest noe så åpenlyst også om den sida av bygdesamfunnet og krigstida. - Også dette er blitt historie, sier Eggen i sin lille avslutningsskisse av de siste "sagagubbene" på Hov.

"E ha da gjort en fot"

Til Ålen tar Per H. Kullbotten oss med også, men belyser ei side av samfunnslivet fra en helt annen kant enn Eggen - nemlig helsestellet før i tida - den gang pasientene var ved godt mot så lenge de slapp reise til sykehuset! Åbyggene hadde nærmeste lege på Røros, og da sier det seg sjøl at de måtte være sjølvhjelpne så langt det nytta med nedarva tra-

disjoner, innsikt og dristighet. Ellers hendighet - som gammelungkaren som snekret benprotese til en uheldig sambygding. Da han ble ertet for at han aldri hadde giftet seg, var svaret "Nei, e ha alder gjort nå helt menesje, men e ha da gjort en fot, e å". Artikkelen til Kulbotten er både til underholdning og lærdom - og det er slett ikke nødvendig å være spesielt interessert i ålbyggenes helse for å ha mye å lære om både fjern og nær fortid av denne artikkelen.

Fra barnekultur til krigsminner

Slik går det an å gi smakebiter fra hver eneste artikkel gjennom årboka, alt er lesverdt og det meste verdifullt både i dag og til å sette i bokhylla til etterslekta. Berit Østberg har skrevet om Barnas egen kultur, med utgangspunkt i besøk på Gimse skole i Melhus. En artikkel med mange bilder av unger i lek, og med konklusjonen "Vil vi la barnekulturen leve, skal vi la den i fred". Fra dagens unger på Gimse tar Arnfinn Melbye et langt steg bakover i tida i sin biografiske artikkel om "Patriarken fra Melhus", sokneprest Steenbüch. Som altså er mer enn et vegnavn, og Melbye har gjort grundige kildestudier for å gi oss et bilde av presten fra 1700-tallet som ble "folkeskolens far" i Melhus. Enda lenger tilbake i tida tar Olav Ingemann Enlid leserne med i artikkelen Jakt i gamle dager. Enda en ordhag skribent, slik at det å lese blir like interessant som det du leser. Med jakthistorier og tilhørende grøss og gru - om ta-

(Over til side 15)

MENTSPRISAR.:

pr. år - 350 kroner pr. halvår

70 del same som til Norge. Til utlandet elles porto, avhengig av land og sendingsmåte.

ekte i telefon 07/87 00 85, eller ved konto 337 98 72 ved alle postkontor.

NSEPRISAR

øre/mm - Tekstside 520 øre/mm

e/mm - Første side: 900 øre/mm

40 øre pr. mm - Tillegg farge: 130 øre/mm

PRIVATTELEFONAR.:

Aunet, Aud	86 56 73
Bergsmyr, Eivind	87 03 61
Bergsmyr, Toril	87 16 10
Kristiansen, Elin Langås	85 33 11
Langås, Harald	85 05 64
Leril, John P.	87 02 86
Lystad, Gunn	85 48 28
Melland, Arne	074/31 208
Panas, Erling	55 38 80
Reide, Ingeborg	87 08 24
Srøngli, Ann Karin	86 57 71
Srøngli, Otelle	87 10 35
Srøngli, Åshild	86 57 49

Srøngli, Åsmund	87 17 63
Stellander, Ragnfrid	86 53 31
Strøm, Astrid Winsnes	87 02 87
Strømmen, Astrid	87 05 37
Strømstad, May Haldis	87 13 73
Sveraa, Gerd	86 59 44
Syrstad, Inger Else	87 08 55
Sveberg, Anne	87 17 63
Trean, Tor Jostein	85 21 12
Vaagland, Liv Helen	87 15 18
Jonil, Agnes	87 09 12